

บทบาทของพระพุทธศาสนาในประเพณีเลี้ยงแสง
บ้านนาแพก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว^{*}
ROLES OF BUDDHISM IN LIANGSAENG TRADITION, NA PHAEK
VILLAGE, SAPHANGTHONG DISTRICT, SAVANNAKHET
PROVINCE, PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC OF LAOS

พระทองคำ แก้วมะไลวัน,
Thongdam Keomalaivanh
โสภณ บัวจันทร์,
Sophon Buachan
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติ
Mahachulalongkornrajavidyalaya,
Nakhon Nan Buddhist
E-mail : thongdam5475@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มี วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีเลี้ยงแสง บ้านนาแพก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีเลี้ยงแสงฯ และเพื่อศึกษาบทบาทของพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในประเพณีเลี้ยงแสงฯ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 20 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของประเพณีเลี้ยงแสงฯ เกิดมาจากการเคารพ ที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผี วิญญาณ เทวดา ซึ่งผูกพันอยู่กับชาวบ้านนาแพก โดยพวกเขาถือว่า วิญญาณบรรพบุรุษ (ผีปู่ตา) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์ สามารถดลบันดาลสิ่งดี

^{*} Received 30 October 2024; Revised 29 December 2024; Accepted 30 December 2024

ร้ายต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นได้ มีหน้าที่ปกปักษ์รักษาลูกหลานที่ประพตติให้ได้อยู่ดีมีความสุข, ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีเลี้ยงแสงฯ เกิดจากความต้องการของคนหมู่มากที่ต้องการให้มีชีวิตการเป็นอยู่ที่ดี ปราศจากอุปัทวันตราย ครอบครัวยุ่เย็นเป็นสุข เป็นการปกปักษ์รักษาป่าไม้ในบริเวณป่าผีแสงให้มีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านนาแพกยังเชื่อว่าการนับถือผีแสงทำให้การเพาะปลูกเจริญงอกงาม ได้รับผลผลิตมาก, บทบาทของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเลี้ยงแสงฯ ด้านการประนีประนอมกับความเชื่ออื่น ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่เชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทวดา ผีปู่ตายายและพิธีกรรมที่ทำต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ส่วนบทบาทด้านการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเลี้ยงแสงฯ คือ การถวายทานเพื่ออุทิศส่วนบุญถึงดวงวิญญาณของปู่ตายายหรือสรรพสัตว์โดยจัดงานอย่างครั้นเคร่งและถวายทานที่วัด ประเพณีเลี้ยงแสงที่บ้านนาแพกที่โดดเด่นและแตกต่างจากที่อื่น คือมีการจัดงานปีละ 2 ครั้ง คือครั้งที่ 1 จัดวันขึ้น 3 ค่ำเดือนสาม เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้ผีแสง หรือปู่ตาได้รับรู้ถึงฤดูกาลเตรียมตัวปลูกข้าวและครั้งที่ 2 จัดวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 6 เพื่อเป็นการบอกกล่าวถึงเวลาปลูกข้าว ทำนา ทำไร่ และขอพรให้มีผลการเพาะปลูกดีและเจริญงอกงาม

คำสำคัญ : บทบาท, ประเพณี, เลี้ยงแสง

Abstract

The purposes of this qualitative research were 1. to study the history of Liangsaeng tradition, 2. To investigate the beliefs about Liangsaeng tradition, and 3) to explore the Buddhist roles in Liangsaeng tradition, Na Phaek Village, Atsaphangthong district, Savannakhet province, People's Democratic Republic of Laos. The qualitative data were collected from documents and the interviews of 20 key informants.

The findings were as follows:

The history of the Liangsaeng tradition originated from respect for the sacred ghosts, spirits, and gods, that were bound to the villagers of Na Paek who believed in ancestral spirits (ghost spirits) or ghosts that used to have moral conduct or make merits in the previous life. When they die, they will be born as a deity becoming the sacred with superpowers over all human beings. They can bring about good or bad things. They also play an important role in

protecting their descendants who have good conducts to live happily. The beliefs in Liangsaeng tradition originated from the desire of the public to have a good life without hindrances, and a warm family. Moreover, it was also the preservation of the forest in the Phi Saeng Forest area. Besides, the villagers of Na Phaek still believed that respecting Phi Saeng also brought about good and fruitful agriculture.

In terms of Buddhist roles in Liangsaeng tradition and reconciling with other beliefs, the tradition was influenced by Brahmanism-Hinduism with belief in sacred things or gods and ancestor spirits and the ritual related to those beliefs. As for the role of participation in Buddhist rituals appearing in Liangsaeng tradition, it is the offering of alms by Na Phaek villagers to dedicate merits to the spirits of their grandparents or living beings. The villagers come together to organize the event with joy and give alms at the temple. Liangsaeng tradition at Ban Na Phaek was outstanding and different from other places. There were events twice a year, the first time was held on the third day of the waxing moon of the third lunar month to inform the Phi Saengs (or ghosts of grandparents). It was the season to prepare for rice planting. The second time was held on the third day of the waxing moon of the sixth lunar month to inform that it was time to plant rice and make a wish for good harvest results and prosperity.

Keywords : Roles, Liangsaeng, Tradition

บทนำ

ประเพณีเลี้ยงแสง หรือ การเลี้ยงผีปู้ตา เป็นประเพณีความเชื่อของชาวบ้านนาแพกที่สืบต่อกันมาแต่โบราณ ที่มีความเกี่ยวพันต่อเนื่องกัน กล่าวคือก่อนจะมีการทำบุญช่าชะนั้น ก็จะต้องมีการเลี้ยงแสง (หอหลักบ้าน) เสียก่อนในช่วงเดือน เดือน 6 ออกใหม่ 15 ค่ำ ประเพณีนี้เกิดขึ้นจากความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งคนทั่วไปมักเรียกว่า “ผี” (นนทพันธ์ เวทสรากุล, 2561) ความเชื่อเรื่องผีในสังคมท้องถิ่นของชาวบ้านนาแพกมีอยู่อย่างแพร่หลายมีทั้งผีที่ร้ายและผีที่ดี ตัวอย่างของผีที่ร้ายก็ เช่น ปอป กระสือ ซึ่งผู้คนกลัวและหาทางกำจัด (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2551, น.25) ส่วนผีอีกประเภท คือ ผีดินนั้นผู้คนให้ความเคารพนับถือกราบไหว้บูชา เช่น ผีปู้ตา เจ้าพ่อ เจ้าแม่ หรือผีบ้านผีเรือน ที่มีความเชื่อว่าคอยปกป้องให้ความคุ้มครองคนในชุมชนนั้น ๆ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ อันเป็นผลให้เกิดประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผีคือประเพณีการเลี้ยงแสง (ผีปู้ตา) และประเพณีบุญช่าชะขึ้น (ว.ศรีสุโร, 2541, น.64)

ความเชื่อเรื่องผีปู้ตานั้น คนลาวมีความเชื่อเรื่องผีปู้ตามานานแล้วถือว่าเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษผู้ก่อตั้งหมู่บ้าน ความเชื่อดังกล่าวได้ยังสืบทอดไปจิตสำนึกของลูกหลานในชุมชนและถือปฏิบัติติดต่อกันอย่างเคร่งครัดตลอดมา ผู้รักษาหมู่บ้านให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข อีกทั้งยังมีขอพรในกรณีต่าง ๆ ของคนในหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านที่มาขอพรจะมีตั้งแต่เด็กนักเรียนจนถึงผู้สูงอายุทุกเพศทุกวัย การบนบานจะมีหลายอย่าง เช่น การขอพรให้ตนเองประสบความสำเร็จในด้านการเรียน ค้าขาย หรือในการเดินทาง โดยหากสิ่งที่ตนเองขอพรนั้นประสบความสำเร็จก็จะมีการแก้บนตามที่ได้กล่าวไว้ เช่น การขอพรด้วยการถวายหัวหมู เป็ด ไก่ น้ำแดง หรือเหล้า หากเป็นเรื่องใหญ่ก็อาจจะถึงขั้นมีการแสดงมโหรีสพ นอกจากนี้ ในทุก ๆ เดือน 6 จะมีการทำบุญเลี้ยงแสง (หอหลักบ้าน) เป็นประจำทุกปี โดยพิธีกรรมทั้งหมด ตั้งแต่การขอพรไหว้ต่าง ๆ ต้องผ่านผู้เฒ่าจ้ำหรือกระจ้ำ ซึ่งเป็นผู้ติดต่อทางจิตกับผีปู้ตา ในกรณีที่มีคนในชุมชนทำในสิ่งที่สมควร ผีปู้ตาจะแสดงให้เห็นโดยการไปสิง หรือเข้าเฒ่าจ้ำ เฒ่าจ้ำจะมีการสั่นแล้วพูดอะไรออกมาชัดเจนว่าใครทำอะไรผิดผีปู้ตา ให้รีบแก้ไขโดยการนำดอกไม้ ธูปเทียน ไปบอกกล่าวเพื่อขอขมา (สุทัศน์ ประทุมแก้ว, 2563, น.651-652)

สมัยก่อนแทบทุกหมู่บ้านในแขวงสหวันนະเขตจะมี “ดอนปู้ตา” ซึ่งถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน โดยมีความเชื่อว่าดอนปู้ตาเป็นที่อยู่อาศัยของผีบรรพบุรุษของหมู่บ้าน ปู้ตา หมายถึง วิญญาณของบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ปู้เป็นวิญญาณทางพ่อ ตา เป็นวิญญาณทางแม่ คนในชุมชน จึงปลูกตูปหรือหอ ให้ผีปู้ตาอาศัย ซึ่งอาจจะมียูบปั้นแทนหรือไม่มีก็ได้ โดยถือว่า

เป็นเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ผู้ใดจะรุกรานหรือตัดต้นไม้แสดงวาทะจากหยาบคาย ไม่ได้ ดังนั้น ดอนปู่ตา จึงเป็นกลายเป็นป่าขนาดเล็ก ๆ และเป็นพื้นที่ป่าสงวนของคนในชุมชนไปในตัว

ดังนั้น ด้วยเหตุผลของความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ตัดสินใจ ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ความเชื่อและบทบาทของประเพณีเลี้ยงแสง บ้านนาแพก เมืองอาด สะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในประเด็นความเชื่อ และคุณค่าเกี่ยวกับประเพณีเลี้ยงแสง จะได้วิเคราะห์ถึงความเชื่อและบทบาทของประเพณี เลี้ยงแสงบ้านนาแพกเมืองอาดสะพังทองแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ ไปใช้ในการปลูกฝังศรัทธาของคนรุ่นใหม่บ้านนาแพกและพื้นที่ใกล้เคียงให้ยั่งยืนมั่นคงสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีเลี้ยงแสง บ้านนาแพก เมืองอาดสะพัง-ทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีเลี้ยงแสง บ้านนาแพก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อศึกษาบทบาทของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเลี้ยงแสง บ้านนาแพก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคนาม มีรูปแบบการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพภาคเอกสาร (Documentary study) จากข้อมูลคือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัสมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีพุทธศักราช 2539 งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา บทความ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับ ประเพณีเลี้ยงแสง
2. การวิจัยเชิงคุณภาพภาคสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ทราบ ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประเพณีเลี้ยงแสงจากกลุ่มพระสงฆ์สามเณร ผู้นำชุมชน และปราชญ์ ชาวบ้าน ในบ้านนาแพก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต

ผลการวิจัย

ประวัติความเป็นมาของประเพณีเลี้ยงแสง บ้านนาแพก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เกิดมาจากการเคารพของประชาชนภายในบ้านที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผี วิญญาณ เทพเทวดาทั้งหลายภายในบริเวณขอบเขตที่พวกเขาอาศัยอยู่ โดยพวกเขาถือว่า วิญญาณบรรพบุรุษ (ผีปู่ตา) หรือผีแสงที่เคยสร้างกรรมดีหรือสร้างบุญไว้ก่อนเมื่อตายจากความเป็นมนุษย์ ก็จะไปเกิดเป็นเทวดาที่จะอยู่คอยปกป้องรักษาลูกหลานภายในบ้านนาแพกให้มีความสุข แคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่าง ๆ นานา แต่ละปีชาวบ้านนาแพกได้แสดงออกซึ่งความเคารพที่มีต่อผีแสง หรือผีปู่ตาคือการบูชาในวันสำคัญทั้งสองวัน ไม่ว่าจะเป็นวันขึ้น 3 ค่ำ เดือนสามลาว หรือ วันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 6 เพื่อเป็นการแจ้งข่าวให้ผีแสงรับรู้ว่าถึงฤดูทำสวน หรือฤดูการทำนา รวมไปถึงเพื่อเป็นการขอพรจากผีแสงทำให้ผลการเพาะปลูกของลูกหลานชาวบ้านเจริญงอกงาม

ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีเลี้ยงแสงของชาวพื้นบ้านบ้านนาแพก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้เกิดมาจากการเชื่อเรื่องวิญญาณ หรือสิ่งที่ไม่มองเห็น และความเชื่อเรื่องเทวดา ผีแกนนต่าง ๆ ซึ่งเมื่อก่อนชาวบ้านเชื่อว่าได้มีสิ่งไม่ดีที่จะคอยทำลายครอบครัวให้เจ็บไข้ หรือตายไปโดยไม่รู้สาเหตุ นั้นเกิดมาจากอะไร และด้วยการที่ไม่รู้ว่ามูลเหตุมาจากอะไรก็ทำให้ชาวบ้านยังเชื่อถือสิ่งที่ไม่มองเห็น หรืออาจเกิดมาจากวิญญาณอันชั่วร้าย เพื่อเป็นการต่อสู้กับสิ่งที่ชั่วร้าย จึงได้ถือเอาการนับถือผีแสงเป็นพฤติกรรมร่วมกันของผู้คนในบ้าน เป็นการยินยอมพร้อมใจที่จะประพฤติปฏิบัติ โดยเอาความเชื่อว่าผีแสงจะคอยป้องกันจากสิ่งไม่ดีทั้งปวง ซึ่งที่มาของความเชื่อก็ได้แก่ เมื่อก่อนประชาชนภายในบ้านยังอาศัยอยู่ตามธรรมชาติ ปู่เชียงเหม ที่เป็นเฒ่าบ้าน หรือเป็นที่เคารพของผู้คนภายในบ้านจึงได้นำพาลูกหลานสร้างหอยมะเหล้งไว้อยู่ห่างจากบ้านประมาณ 1 กิโลเมตร แล้วนำพาลูกหลานเลี้ยงผีแสง 2 ครั้งต่อปี และยังเป็นการปกป้องรักษาต้นไม้ในบริเวณป่าผีแสงให้มีความอุดมสมบูรณ์ และอีกอย่างชาวบ้านนาแพกยังเชื่อว่าการนับถือผีแสงทำให้ผลปลูก หนาไม่เจริญงอกงาม และ ให้ได้รับผลมากมายในปีที่ทำการผลิตข้าว

บทบาทของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเลี้ยงแสง บ้านนาแพก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านการประนีประนอมกับความเชื่ออื่น ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ หรือ ฮินดูที่เชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเทวดา ผีปู่ตายาย รวมทั้งความเชื่อเกี่ยวกับศีลสมาธิ และการไม่เบียดเบียนสัตว์โลกด้วยกันเหมือนกันกับพระพุทธศาสนา ในบทบาทด้านการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมของของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเลี้ยงแสง เป็นพิธีกรรม

ที่สำคัญที่สุดเพราะการถวายทานจากชาวบ้านนาแพก เพื่ออุทิศให้ถึงดวงวิญญาณปู่ย่าตายาย หรือสรรพสัตว์ทั้งหลาย เป็นหนึ่งในพิธีกรรมที่ขาดไม่ได้เลย และสุดท้ายเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของงานประเพณีเลี้ยงแสง ที่แตกต่างจากที่อื่นคือ การที่ชาวบ้านได้รวมตัวกันจัดงานอย่างครื้นเครง และมีการถวายทานที่วัดบ้านนาแพก จึงถือว่าเป็นอันเสร็จพิธี และที่บ้านนาแพกมีอยู่ 2 อย่างที่โดดเด่น คือ 1) ชาวบ้านนาแพกได้จัดงานประเพณีเลี้ยงแสงออกเป็น 2 ครั้งต่อปี ได้แก่ ครั้งแรก จัดในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือนสามลาว เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้ผีแสง หรือปู่ตาได้รับรู้ถึงฤดูกาลลูกหลานจะได้ทำการเผาป่า ถางไร่ถางสวน และเป็นวันไขประตูเล่าข้าว และครั้งที่ 2 จัดในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 6 โดยทำการเลี้ยงผีแสงอีกครั้งเพื่อเป็นการแจ้งกล่าวให้ท่านรับรู้ว่าลูกหลานจะได้ทำไร่ ทำนา ตกกล้า ไถนา แล้วขอพรจากท่านให้ลูกหลานมีผลการเพาะปลูกออกมาดี เจริญงอกงาม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเพณีเลี้ยงแสง บ้านนาแพก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เกิดจากความสมัครสมานของชาวบ้าน ที่เกิดจากความต้องการของคนหมู่มากที่ต้องการให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ปราศจากทุกข์ ครอบครัวยุ่เย็นเป็นสุข นอกจากนั้นก็ยังเป็นการปกป้องรักษาต้นไม้ในบริเวณป่าผีแสงให้มีความอุดมสมบูรณ์ และอีกอย่างชาวบ้านนาแพกยังเชื่อว่าการนับถือผีแสงนั้นยังทำให้ผลการเพาะปลูก หนาแน่น เจริญงอกงาม ซึ่งควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1) ความเป็นมาของประเพณีเลี้ยงแสง บ้านนาแพก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เกิดมาจากการเคารพที่มีต่อศักดิ์สิทธิ์ ภูตผี วิญญาณ เทพเทวดา เป็นสิ่งหนึ่งที่ผูกพันอยู่กับชาวบ้านนาแพก โดยพวกเขาถือว่า วิญญาณบรรพบุรุษ (ผีปู่ตา) หรือผีแสงที่เคยสร้างกรรมดีหรือสร้างบุญไว้ก่อนเมื่อตายจากความเป็นมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระอธิการคางง ขนติโก (พรหมชาติ) (2561, น. ก) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรมการแซนผีปู่ตา ที่ว่าความเชื่อเกิดจากปัญหาในการดำเนินชีวิตของมนุษย์โดยเข้าใจว่ามีอำนาจ ลึกลับเหนือธรรมชาติบันดาลให้เป็นไป จึงมีการทำให้อำนาจเหนือธรรมชาตินั้นพอใจ เมื่อปัญหาคเล็ดล่าย จึงแสดงความกตัญญูทดแทนด้วยการเซ่นสรวงบูชา หรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ความเชื่อถือ อย่างนี้เรียกว่า “คติผีสง เทวดา” ซึ่งเป็นคติศาสนาดั้งเดิมก่อนวิวัฒนาการมาเป็นคติศาสนาดังเช่นปัจจุบัน นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระวิศิษฐ์ สุมน (แทบตาม) (2556, น.2) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาคุณค่าความเชื่อในพิธีกรรมการบูชาปู่ตาของชาวบ้าน หนองแขวงโสภพระ และชาวบ้าน หนองแขวงโคตร ตำบลหนองแขวงโสภพระ อำเภอฟล จังหวัด ขอนแก่น ที่ว่าชาวอีสานจึงต้อง

พึ่งพาอาศัยป่าไม้และธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิต โดยการทำเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ บางปีสภาพดินฟ้าอากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก เกิดภัยธรรมชาติ แห้งแล้ง จึงทำให้เกิดความเกรงกลัวต่ออำนาจเหนือธรรมชาติลี้ลับ เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อ เรื่องผีสิง เทวดา อารักษ์ จึงมีการเช่นสรวงบูชาอ่อนน้อมให้ป้องกันรักษา ให้เกิดความปลอดภัย ดังนั้น ชาวอีสานจึงมีพิธีกรรมการบูชาปูตา ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษ

2) ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีเลี้ยงแสง บ้านนาแพก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวัน-นะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นความเชื่อที่เกิดจากความต้องการของคนหนุ่มสาวที่ต้องการให้มีชีวิตการเป็นอยู่ที่ดี ปราศจากทุกข์ ครอบครัวยุ่งเย็นเป็นสุข โดยหวังพึ่งพาผีแสงที่มีอำนาจอิทธิฤทธิ์ สามารถดลบันดาลสิ่งดีร้ายต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นได้ มีหน้าที่ปกปักษ์รักษาให้ลูกหลานที่ประพฤติปฏิบัติดีให้อยู่ดีมีความสุข แคล้วคลาดจากภัยอันตรายต่าง ๆ นา ๆ นอกนั้นก็ยังเป็นการปกปักษ์รักษาต้นไม้ในบริเวณป่าผีแสงให้มีความอุดมสมบูรณ์ และอีกอย่างชาวบ้านนาแพกยังเชื่อว่าการนับถือผีแสงนั้นยังทำให้ผลการเพาะปลูก หนาแน่น เจริญงอกงาม และให้ได้รับผลมากมายในปีทำการผลิตของข้าวเจ้า ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชญาณิน บุญส่งศักดิ์ (2565, น.1) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปุดเตอ ตำบลแม่กุ อำเภอสอด จังหวัดตาก ที่ว่าความเชื่อในพิธีกรรมเลี้ยงผี ประกอบด้วย ความเชื่อที่เกี่ยวกับการกำหนดฤกษ์ยาม ความเชื่อเกี่ยวกับน้ำ ความเชื่อเกี่ยวกับผี และความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธี แม้สภาพสังคมจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไป และอิทธิพลทางศาสนาเข้ามาในชุมชน แต่การสืบทอดความเชื่อในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงยังคงปรากฏอยู่ นอกจากนี้ จากการศึกษาพิธีกรรมเลี้ยงผี 3 พิธีกรรม ได้แก่ พิธีกรรมหล่อทือบ (เลี้ยงผีฝ่าย) พิธีกรรมสะจี (เลี้ยงผีนาง) และพิธีกรรมหล่อเกลาะ (เลี้ยงผีไร่) พิธีกรรมเหล่านี้สืบทอดต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยความเชื่อและความศรัทธาต่อธรรมชาติ การแสดงออกด้วยการเคารพกราบไหว้บูชาต่อผี การอ่อนน้อมและร้องขอ เพื่อให้ผีประทานความอุดมสมบูรณ์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อประเพณีเลี้ยงแสง (ผีปูตา) ของประมวล พิมเสน ในเรื่อง ของดีอีสาน ที่ได้กล่าวไว้ว่า ความเชื่อเรื่องผีปูตาเป็นผีรักษามันรักษาเมืองดูแลสังคมในหมู่บ้านไม่ให้มีการข่มเหงรังแกเอารัดเอาเปรียบกัน ปู่คือพ่อของพ่อ ตาคือพ่อของแม่ ชาวอีสานถือว่าเป็นญาติผู้ใหญ่จะต้องดูแลคุ้มครองลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข เวลามีกิจกรรมสำคัญ ๆ จะต้องบอกกล่าวเสมอ เช่น การทำบุญหมู่บ้าน การออกเรือนใหม่ การย้ายบ้านเข้ามาอยู่ใหม่ เป็นต้น จะไปต้องลา จะมาต้องบอก ปูตาได้วางแผนปฏิบัติไว้ให้สังคมหลายอย่าง พ่อแม่จะตำลูกด้วยคำหยาบ คายก็ได้ผิดผีปูตา (ประมวล พิมเสน, 2540, น.67)

3) บทบาทของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเลี้ยงแสง บ้านนาแพก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีหลายด้าน ได้แก่ ด้านการประณีตประณีตกับความเชื่ออื่นนั้น ส่วนหนึ่งก็ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ หรือฮินดูที่เชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเทวดา ผีปู่ย่าตายาย รวมทั้งความเชื่อที่เกี่ยวกับศีล สมาธิ และการไม่เบียดเบียนสัตว์โลกด้วยกันเหมือนกันกับพระพุทธศาสนา ในบทบาทด้านการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมของของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเลี้ยงแสง เป็นพิธีกรรมที่สำคัญที่สุดเพราะการถวายทานจากชาวบ้านนาแพก เพื่ออุทิศให้ถึงดวงวิญญาณปู่ย่าตายาย หรือสรรพสัตว์ทั้งหลาย เป็นหนึ่งในพิธีกรรมที่ขาดไม่ได้เลย และสุดท้ายเอกลักษณ์ที่โดดเด่นงานประเพณีเลี้ยงแสง ที่แตกต่างจากที่อื่น ก็คือการทำข้าวบ้านได้รวมตัวกันจัดงานอย่างครื้นเครง และมีการถวายทานที่วัดบ้านนาแพก จึงถือว่าเป็นอันเสร็จพิธีและที่บ้านนาแพกมีอยู่ 2 อย่างที่โดดเด่น คือ ชาวบ้านนาแพกได้จัดงานประเพณีเลี้ยงแสงปีละ 2 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 จัดวันขึ้น 3 ค่ำ เดือนสามลาว เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้ผีแสง หรือปู่ตาได้รับรู้ถึงลูกหลานลูกหลานจะได้ทำการเผาป่า ถางไร่ถางสวน และเป็นวันไขประตูล้ำข้าว และครั้งที่ 2 จัดวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 6 ก็จะได้ทำการเลี้ยงผีแสงอีกครั้ง เพื่อเป็นการแจ้งกล่าวให้ท่านรับรู้ว่าคุณหลานจะได้ทำอะไร ทำนา ตกกล้า ไถนา แล้วก็ขอพรจากท่านให้ลูกหลานมีผลการเพาะปลูกออกมาดี เจริญงอกงาม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเจตน์ ตันตวินิชานนท์ (2559, น.1) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทของพระพุทธศาสนาในการพัฒนาชาติภูมิของอาจารย์ป่วยอิงภากรณ์ ที่กล่าวว่าพระพุทธศาสนามีความสำคัญในการพัฒนาชาติโดยต้องช่วยสร้างสังคมที่มีสมรรถภาพ บุคคลต้องมีสุขภาพและเสรีภาพ สังคมต้องมีความยุติธรรมบนฐานความเมตตากรุณาของผู้คน ดังนั้น การพัฒนาชาติจึงจำเป็นต้องใช้ทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไปเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และยังสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของพระพุทธศาสนาของ เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2546, น.8) ที่ได้กล่าวไว้ว่า พุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนที่เหมาะสมจะนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมได้ อีกทั้งพระสงฆ์คือผู้ที่ชาวบ้านในชนบทให้ความเคารพนับถือมาก มีศักยภาพในการชักจูงชาวบ้านให้เข้าร่วมทำกิจกรรมใด ๆ ได้ง่าย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษา เรื่อง บทบาทของพระพุทธศาสนาในประเพณีเลี้ยงแสง บ้านนาแพก เมืองอาดสะพังทอง แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะบางประการสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ตลอดจนข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ถึงแนวทางที่ผู้ทำการศึกษาต้องการสะท้อนถึงผลการศึกษา เพื่อนำไปสู่การสืบทอด

และดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านนาแฝกพื้นที่ศึกษาต่อไป ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น : ควรอนุรักษ์ไว้เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นเพราะนอกจากงานประเพณีดังกล่าวจะเป็นการสร้างโอกาสให้ผู้คนได้สามัคคีแล้วนั้นยังเป็นการอนุรักษ์ไว้ซึ่งประเพณีดั้งเดิมของลาวที่มีมาแต่โบราณกาล พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าประเพณีดังกล่าวไม่ได้ก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม เห็นจากการเข้าร่วมงานประเพณีผีแสนวันจะมีจำนวนมากขึ้น

2) ด้านสังคม : ชาวบ้านนาแฝกควรนำเอางานประเพณีเลี้ยงแสง เป็นรากฐานแห่งอุปนิสัยใจคอ เป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงาม ได้สร้างความสามัคคีภายในชุมชน แสดงถึงเป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ ญาติมิตร ตอบแทนพระคุณอันยิ่งใหญ่ของท่านที่เลี้ยงดูปรนนิบัติพวกเราให้ได้รับความสุข และสามารถมีชีวิตอย่างมีความสุข ควรส่งเสริมและปลูกฝังให้รับรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา เกิดจิตสำนึกและค่านิยมที่ดีงามสืบต่อไป

3) ด้านประเพณี : ควรรักษาไว้ซึ่งประเพณีอันดีงามอย่างนี้สืบต่อตราบนานเท่านาน และทำให้สังคมยึดถือปฏิบัติเป็นเรื่องศีลธรรมเรียกว่า จารีตประเพณีอันดีงามประจำหมู่บ้านนาแฝก ตลอดไป

4) ด้านการดำรงชีวิต : ชาวบ้านนาแฝก ควรสืบต่อปฏิบัติเพื่อเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียมประเพณีตามหลักคำสอน ในพระพุทธศาสนาเพื่อช่วยให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ความผาสุกแก่ตนเอง สังคม และครอบครัวของท่าน สืบต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ด้วยลักษณะแห่งการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมของชุมชน ตลอดจนการเข้ามาของกระแสสังคมภายนอก ทำให้คนในชุมชนมีการปรับตัว ซึ่งอาจส่งผลต่อความคิด ความเชื่อ ตลอดจนการปฏิบัติอันเกี่ยวข้องกับประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ จึงควรมีการศึกษาวิจัยด้านที่ทำให้ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อเหล่านี้ยังคงดำรงอยู่ และนำเอาบทบาทของพระพุทธศาสนาเข้าไปมีบทบาทยิ่งขึ้น ต่อวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ในชุมชนบ้านนาแฝก เพื่อค้นหาถึงสิ่งที่ชุมชนบ้านเห็นว่าประเพณีเลี้ยงแสง มีบทบาทอย่างไรกับคนรุ่นใหม่ ภายในชุมชน แม้ว่าสภาพทางสังคมของชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยกาลเวลาก็ตาม แต่บทบาทของพระพุทธศาสนาต่อวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ในชุมชนบ้านนาแฝก ก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจ ต่อการทำการศึกษาวิจัยเป็นอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- เจตนันต์ ตันตวิณิชานนท์. (2559). บทบาทของพระพุทธศาสนาในการพัฒนาชาติ : มุมมองของอาจารย์ป๋วยอึ๊งภากรณ์. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 4(2). 341.
- ชญาณิน บุญส่งศักดิ์ และคณะ. (2565). ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวกะเหรี่ยงบ้านปู่เต๋อตำบลแม่กุ อำเภอมะนัง จังหวัดตาก. วารสารมังรายสาร. 10(1). 1.
- นนทนันท์ เวทสรากุล. (2561). ประเพณีท้องถิ่นในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2565. จาก <https://www.sac.or.th/databases/rituals/detail.php?id=128>.
- พระอธิการคามง ขนดีโก (พรมชาติ). (2561). ศึกษาประเพณีแซนผีปู่ตาของชาวบ้านโสน ตำบลโสน อำเภอลือชัย จังหวัดศรีสะเกษ (รายงานวิจัย). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2551). ความหมายของภูมิวัฒนธรรมการศึกษาจากภายในและสำนึกของท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- สุทัศน์ ประทุมแก้ว. (2563). คติความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมบูชาปู่ตาของชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษ. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์. 5(3). 651-652.
- ว.ศรีสุโร. (2541). ปู่ตา-อาฮัก. วารสารศิลปวัฒนธรรม. 19(5). 64

